

[Електронний ресурс] / А. Свобода // Бібл. вісн. – 2003. – № 4. – С. 2–7. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/articles/2003/03sa0nis.pdf>. – Назва з екрану.

7. Слободяник, М. Наукова бібліотека: еволюція структури і функцій. / Михайло Слободяник. – К.: Ред. журн. «Бібл. вісн.», 1995. – 268 с.

8. Шрайберг, Я. Я. Роль библиотек в обеспечении доступа к информации и знаниям в информационном веке / Я. Я Шрайберг // Научные и технические библиотеки. – 2008. – № 1. – С. 7–46.

УДК 027.54(477):025.171:004

Лідія Яременко,
директор Інституту архівознавства НБУВ,
канд. іст. наук

ДОКУМЕНТНІ РЕСУРСИ АРХІВНОГО ФОНДУ НАН УКРАЇНИ В ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩІ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ

У статті відзначено велику роботу академічних архівів щодо формування фондів наукових установ, видатних вчених України, створення науково-пошукових систем на документи цих фондів традиційної форми (описи, каталоги, путівники, покажчики). Проаналізовано створення, залучення, використання архівних, електронних документів на офіційних сайтах НАН України та її науково-дослідних установ, що забезпечує широкий і швидкий доступ користувачів до документальних пам'яток національної науки незалежно від місця їх зберігання. Окреслено проблеми, головні завдання та перспективи входження архівної спадщини української науки до електронного інформаційного простору.

Питання розширення доступу до документної інформації, комп'ютеризації архівної справи, створення електронних документів, гармонізації, уніфікації процесів традиційного археографічного та інформаційного опису документів з метою розроблення автоматизованих архівних систем ось уже майже два десятиліття є головними у роботі архівних служб України, зокрема структурних архівних підрозділів Національної академії наук.

Вже з початку 90-х років ХХ ст. українське суспільство акцентує дедалі більшу увагу на формуванні духовної культури, інтелектуального потенціалу та національної свідомості незалежної України на підставі об'єктивного висвітлення історичних процесів за першоджерелами інформації. Проте темпи і рівень розроблення документальної спадщини України, створення науково-пошукових систем на ресурси архівних та рукописних фондів, залучення їх до системи соціальних комунікацій не відповідали сучасним вимогам. Тому питання підвищення рівня інформаційної інфраструктури суспільства, невід'ємною складовою якого є також інформатизація архівної справи, перебувають у полі зору усіх заінтересованих інституцій, у т. ч. і державних.

Так, Законом України «Про інформацію» (1992 р. і з внесеними доповненнями у 2000–2005 рр.) визначено головні напрями і способи державної інформаційної політики, серед яких забезпечення доступу громадян до інформації та ефективного її використання, створення національних систем і мереж інформації, сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів тощо. А право на отримання інформації Закон гарантує, зокрема, і шляхом вільного доступу «суб'єктів інформаційних відносин до статистичних даних, архівних, а також інших інформаційних ресурсів»¹. Відповідне спрямування у роботі архівної системи України було закладено і Законом України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» (1993 р. та в новій редакції 2001 р.)².

Визначені законами засади і завдання у галузі інформатизації були покладені в основу Державної програми «Книжкова спадщина України: створення бібліографічного реєстру та системи збереження й загальнодоступності», у рамках якої бібліотечними, архівними установами України, зокрема Академії наук, розпочалось розроблення восьми проектів, «спрямованих на фізичне та інтелектуальне збереження для нащадків історичних духовних надбань українського народу»³. Головним завданням архівної системи України стало розроблення проекту Національної архівної інформаційної системи (НАІС) «Архівна та рукописна Україніка», спрямованого на формування національного зведеного банку даних архівної інформації з обліково- та науково-пошуковими можливостями шляхом опрацювання питань реєстрації, введення інформаційного потенціалу архівного масиву документів у суспільний обіг в умовах демократизації суспільства і, водночас, різкого зростання обсягів інформації та рівня інформаційних технологій. З метою розширення відомостей про документи Національного архівного фонду України та доступу до них проектом також передбачалася активізація робіт зі створення масиву наукової інформації вторинного рівня через публікацію видань довідкового характеру у вигляді покажчиків, каталогів, анотованих реєстрів, списків тощо⁴.

Для успішної реалізації визначених завдань провідними науковцями у галузі архівознавства, документознавства були розроблені теоретичні та методичні засади розвитку інформатизації архівної справи. Так, Л. А. Дубровіною і групою спеціалістів Держкомархіву України, Українського державного науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства було розроблено концепцію системної комп'ютеризації архівної справи в Україні⁵ та навчальний курс з інформатизації в архівній справі для студентів вишів⁶ тощо.

Таким чином, вітчизняна архівна система отримала чітко структуровану, законодавчо, теоретично та науково-методично обґрунтовану і сформульовану програму входження унікального документального комплексу держави до світового інформаційного простору. Проте, якщо традиційні роботи архівних установ щодо обліку, створення науково-довідкового апарата та науково-довідкових видань, питань використання та збереження документів дійсно вийшли на новий рівень розроблення ресурсів і отримали значні результати, то у формуванні та функціонуванні НАІС проблеми залишаються.

Архівні підрозділи НАН України також активно включилися у роботу в цій царині. Умовно її можна поділити на три взаємопов'язані складові: 1) вдосконалення традиційних форм опрацювання архівних фондів та науково-довідкового апарату до них і створення інформаційного ресурсу про них; 2) розроблення локальних автоматизованих систем, баз даних, електронних каталогів на документи фондів; 3) представлення ресурсів Архівного фонду (АФ) НАН України у всесвітній інформаційній мережі.

Так, у рамках першого напрямку Інститутом архівознавства НБУВ як головним архівним підрозділом у системі НАН України, виходячи з поставлених перед архівними службами України сучасних нагальних завдань, було розроблено і опубліковано окремими виданнями низку нормативних і методичних документів для академічної архівної системи. Серед них Перелік документів, що створюються у процесі діяльності установ НАН України, з визначеними термінами зберігання; Положення про АФ НАН України; типові положення про науковий архів установи НАН України; методичні рекомендації щодо складання описів на документацію АФ в установах Академії та інші. Все це значною мірою сприяє уніфікації опрацювання, розроблення науково-пошукових систем на документи в академічних архівах та слугує вагомим підґрунтям для формування автоматизованих систем АФ НАН України⁷.

Вперше комплексно до спеціального довідкового видання у серії «Архівні зібрання України» була включена, розроблена академічними фахівцями, коротка інформація про історію створення та особливості формування архівних структур, склад їх фондів, науково-довідковий апарат до документів та бібліографія основних видань з даної тематики. Зокрема, було вміщено інформацію про архівні і рукописні фонди Інституту архівознавства та Інституту рукопису НБУВ, Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника, інститутів археології, літератури ім. Т. Г. Шевченка, мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського⁸. Уточнена і розширена інформація у цьому ж форматі готується до

опублікування у другому томі другого видання довідника «Архівні установи України». Інформацію про архівні ресурси цих та деяких інших академічних установ, структурних підрозділів, історичних колекцій (Інститут історії України НАН України, Гебраїстична історико-археографічна комісія Всеукраїнської академії наук, зібрання єврейських рукописів Інституту рукопису НБУВ тощо), основні засади та функції діяльності Експертно-перевірної комісії НАН України подано у робочих зошитах Української архівної енциклопедії⁹.

Вищеозначені структурні підрозділи установ НАН України з правом постійного зберігання документів академічного АФ, унормованого в Положенні про нього, протягом всієї своєї діяльності публікували довідкові видання та окремі розвідки про склад і зміст власних архівних фондів¹⁰. З 90-х років ХХ ст. ця робота значно активізується. Так, Інститутом рукопису та Інститутом архівознавства НБУВ, відділом рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаніка, відділом рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка, сектором архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського видано путівники по особових архівних фондах, що зберігаються в цих установах¹¹. Вперше у вигляді путівника Інститутом архівознавства НБУВ комплексно представлено узагальнюючий огляд фондів відомчих архівів Президії НАН України та її установ¹², єдиним джерелом інформації про склад яких до цього часу слугували описи на документи та поодинокі публікації. Продовжується розпочате Інститутом архівознавства НБУВ у 1993 р. ознайомлення широких кіл користувачів одночасно й уведення у науковий обіг з документами АФ НАН України шляхом їх видання у серії «Джерела з історії науки в Україні» як хронологічних збірників документів і матеріалів «Історія Національної академії наук України»¹³. Зростає кількість наукових статей про історію формування окремих документальних фондів АФ НАН України, методика їх опрацювання, складання науково-довідкового апарата, склад і зміст документів, створення локальних автоматизованих інформаційних систем¹⁴. Таким чином, співробітниками архівних служб НАН України сформований значний за обсягом масив документів наукової спадщини України та науково-довідкової інформації про нього. На цьому етапі архівні установи НАН України вже зосереджені на репрезентації цього комплексу в Інтернет-середовищі.

Потрібно відзначити, що більшість наукових розвідок, видрукованих у наукових періодичних виданнях останнім часом, вже розміщено в Інтернет-мережі на веб-сайті НБУВ як науково-інформаційного центру, що

представляє електронний ресурс всієї періодики України. А за більш ранні роки публікації будуть виставлені після опрацювання Центром інформаційних технологій НБУВ архівів відповідних журналів. Зокрема, це статті, вміщені у «Віснику НАН України», «Бібліотечному віснику». Інша частина представлена в електронному вигляді фахового журналу «Архіви України», виставленому на веб-сайті Держкомархіву України та деяких інших.

Опубліковані в останні роки науково-довідкові видання, підготовлені із застосуванням комп'ютерних технологій, тому для їх розміщення в світовому інформаційному середовищі немає перешкод. Зокрема, найближчим часом будуть представлені видання архівних підрозділів НБУВ (інститутів архівознавства і рукопису) на їх власних сторінках веб-сайта НБУВ.

Стосовно довідкових видань попередніх років, то й тут знайдено можливості залучення їх інформації до всесвітньої мережі через застосування новітнього технологічного обладнання. Так, НАН України, НБУВ та деякі інші академічні установи придбали сучасні надпотужні сканери, що дають змогу здійснювати поцифрування відповідних видань та документальних ресурсів у потрібному форматі для їх якнайшвидшого представлення у локальних системах та Інтернеті. Наприклад, така робота запланована на 2009 р. Інститутом архівознавства та Інститутом рукопису НБУВ. Крім того, передбачається поцифрування та виставлення певних тематичних документальних добірок з фондів цих інститутів (наукові праці видатних вчених, унікальні видання тощо) для представлення у розділі «Наукова спадщина України». Проводиться робота із поцифрування документів наукового архіву Президії НАН України, зокрема протоколів засідань Президії на паперовому носії. А Інститутом архівознавства НБУВ спільно з Інститутом проблем реєстрації інформації НАН України здійснено переведення аудіозаписів засідань Президії Академії за 1970–2000 рр. на сучасні носії інформації, що забезпечує їх фізичну збереженість, можливість прослуховування на сучасному комп'ютерному обладнанні та включення до автоматизованих інформаційних систем.

Говорячи про другий напрям діяльності архівних підрозділів НАН України щодо створення автоматизованих інформаційних систем, потрібно відзначити певні напрацювання Інституту рукопису, Інституту архівознавства НБУВ зі створення інтранет-ресурсів рукописної та архівної спадщини. Так, Інститут рукопису НБУВ розробляє електронний каталог, формує базу даних «Кодекс» на рукописні книги, опрацьовує можливість створення бази даних з обліку документів архівних фондів. Інститут

архівознавства НБУВ у 2007 р. розпочав роботу над створенням електронної бази даних на такий сегмент АФ НАН України, як документи особових архівних фондів видатних вчених України. Інформаційно-пошукова база даних функціонуватиме як локальна, незалежна. Основним документом бази даних є заголовок та опис справи. Проте, крім суто обліково-бібліографічного архівного запису справи, у базі передбачено представлення повнотекстових записів документів, зокрема і фото, аудіо-та відео документів, що відклалися у фондах. Після остаточного формування база буде доступна в інтранет-середовищі НБУВ. Продовжиться розроблення її інформаційних ресурсів у напрямі створення електронних тематичних баз і колекцій, іменного та хронологічного каталогів, видових покажчиків документів, колекцій ілюстративних документів тощо. На сьогодні електронна база даних містить понад 7 тисяч записів. Найближчим часом на сайті НБУВ (сторінка Інституту архівознавства) також буде розміщено активізований анотований список усіх архівних фондів Інституту з можливістю онлайн-перегляду описів конкретного фонду, в якому міститься історична довідка про фондоутворювача, огляд документів фондів, відомості про особливості його формування, а головне – інформація про документальний склад фонду: номер та назва фонду, крайні дати його документів, загальна кількість описів та справ фонду; номер та назва опису, загальна кількість справ та документів в описі; номер та заголовок справи, вид та спосіб відтворення документа, інформація про його автентичність, крайні дати справи, кількість документів, аркушів та примітки. Також в он-лайн-режимі будуть виставлятися тематичні виставки документів з фондів Інституту архівознавства. Все це дасть змогу дистанційному користувачеві швидко отримати інформацію як про склад фондів, так і про документальний зміст справ у конкретному фонді.

Певна частина документів АФ НАН України та інформація про його склад вже присутня в Інтернет-мережі на майже 120 веб-сайтах академічних установ. Так, більшість з них подає історію діяльності своєї установи від моменту її створення і до сьогодення, деякі – стисло, інші – досить змістовно (Інститут математики, Інститут геофізики ім. С. І. Субботіна). Дехто розміщує навіть і історію власних структурних підрозділів (Інститут біології південних морів ім. О. О. Ковалевського, НБУВ). Цей вид документа, маючи постійний строк зберігання і виступаючи складовою документального фонду кожної установи, є особливо важливим у якості документа з історії фондоутворювача, що забезпечує об'єктивну побудову структури його архівного фонду. На сайтах представлені у ретроспективі короткі звіти про

роботу Президії НАН України (трьома мовами), її відділень та установ за 5–10 років. Достатньо повно відображена видавнича діяльність Академії, кожної її установи, виставлені списки основних праць установи та окремих її співробітників, подекуди і їх повні тексти (Інститут історії України), а також тексти періодичних видань. Подано інформацію про роботу вчених рад інститутів – як оголошення про засідання з порядком денним, або як зібраний архів розглянутих питань, а іноді й повні тексти доповідей та презентативних матеріалів на засіданнях (Інститут зоології імені І. І. Шмальгаузена). На головному порталі НАН України у розділі «Засідання Президії НАН України» подано в хронологічному порядку за 2005–2009 рр. синтетичний виклад основних розглянутих на засіданнях питань. На жаль, ця інформація стосується тільки висвітлення представлення і обговорення основних питань. Вона не відображає всього комплексу питань порядку денного. Особливо це стосується прийнятих рішень, що значно обмежує доступ користувача до повноцінної достовірної інформації. Тут також представлені власні електронні ресурси Президії: у розділі нормативних документів НАН України вміщено підбірку повнотекстових статутних документів, що регламентують діяльність Академії та її структурних підрозділів, постанови Верховної Ради України, Президії НАН України з цих питань; виставлені підбірки повнотекстових матеріалів з програмами, в яких Академія бере участь (державні, цільові, науково-технічні проекти) та матеріали з проблем розвитку науки в Україні – постанови НАН України, матеріали ЗМІ; розроблена рубрика «Пам'ятні події» подає інформацію про дати народження або вшанування членів Академії з їх фотопортретами, структуровану за днями, місяцями на рік. У мережі представлена також інформація про майже всі установи, про роботу їх структурних підрозділів і наукових співробітників, спецрад, наукових товариств і комітетів, поточні новини і архіви новин за декілька років, масив відомостей (фото, біобібліографії тощо) про засновників та найвидатніших вчених установи за весь період її діяльності (Інститут ботаніки ім. М. Г. Холодного) тощо.

Уже функціонуюча в Інтернет-мережі інформація про роботу і склад документальних фондів наукових архівів Президії НАН України та її установ обмежена відомостями про архівні підрозділи з правом постійного зберігання документів у НБУВ (інститути архівознавства і рукопису), Львівській національній науковій бібліотеці ім. В. Стефаника, Інституті археології, Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка, Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. І цього, виявляється, замало. Адже на сайтах цих установ архівні підрозділи

виокремлені структурно. Вони містять лише короткі довідки про їх створення, особливості формування та склад фондів, ще подається список співробітників, бібліографія основних праць з розроблення фондів.

Водночас поява нових видів інформації, нових способів її документування, зростання її обсягів та подальше відкладання в АФ НАН України виставлених у світовій інформаційній мережі документів НАН України породжує свої проблеми. Насамперед потребують вирішення питання щодо включення низки нових видів та комплексів електронних документів (діючі технології формування АФ не можуть забезпечити його всебічної та якісної повноти); форм зберігання (концентрація на комп'ютерах, серверах, перенесення на інші носії, у деяких випадках і на папір), забезпечення збереження (програмне забезпечення, контрольний перегляд та перезапис), обліку, можливості використання та інформації, забезпечення відповідним кадровим контингентом тощо. В останні роки частина проблем знайшла певне врегулювання у державних законодавчих актах¹⁵, однак ще залишається багато невирішених практичних питань. Йдеться насамперед про методичне та матеріальне забезпечення, зокрема і для академічних установ.

Отже, можна відзначити, що академічні установи значно активізували розроблення своїх документальних фондів та створення на них електронних ресурсів. Важливо, щоб ця робота й надалі велася інтенсивно. Адже, як зазначала українська делегація на XVI Міжнародному конгресі архівів у липні 2008 р., «это масштабные, трудоемкие и рассчитанные на длительный период проекты, но ... без их реализации кардинальных изменений в уровне затребованности информационного потенциала Национального архивного фонда и, главное, в уровне информационной его отдачи, не добиться»¹⁶.

Тому автоматизація процесів обробки архівної наукової спадщини та створення її електронних продуктів потребують пришвидшеного доопрацювання, що зафіксовано і у прийнятому 2007 р. Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки»: «рівень інформаційної представленості України в Інтернет-просторі є низьким, а присутність україномовних інформаційних ресурсів – недостатньою». Цим же Законом визначені основні завдання щодо входження до національної інформаційної інфраструктури, подальшої інтеграції у світову інфраструктуру для всіх галузей, зокрема і для архівних підрозділів НАН України як складової архівної системи України, та засади їх реалізації.

Отже, завданням державної ваги є збереження культурної спадщини України шляхом її електронного документування, переведення в

електронну форму національних надбань у сфері культури, створення в архівах, бібліотеках та музеях електронних інформаційних ресурсів та запровадження в них інформаційно-комп'ютерних технологій, що забезпечить широкий доступ користувачів до документальних пам'яток національної науки, «сприятиме забезпеченню повного і постійного доступу населення до надбань культури, писемності, традицій та звичаїв усіх корінних народів і національних меншин України»¹⁷.

Примітки

¹ Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2657-12> – Загол. з екрану.

² Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 11. – Ст. 81.

³ Іваненко, Б. В. Державна програма «Книжкова спадщина України: створення бібліографічного реєстру та системи збереження й загальнодоступності» (ДКНТ, напрям 7.1.1.) і її проект «Архівна та рукописна Україніка» / Б. В. Іваненко, О. С. Онищенко, П. С. Сохань // Національна архівна інформаційна система «Архівна та рукописна Україніка» і комп'ютеризація архівної справи в Україні. Вип. 1. Інформатизація архівної справи в Україні: сучасний стан та перспективи: зб. наук. праць. – К., 1996. – С. 5.

⁴ Лозицький, В. С. Національна архівна інформаційна система України і «Архівна та рукописна Україніка» / В. С. Лозицький, Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна // Там само. – С. 12–18.

⁵ Дубровіна, Л. Основні положення концепції комп'ютеризації архівної справи в Україні / Л. Дубровіна // Студії з архівної справи та документознавства. – К., 1998. – Т. 3. – С. 6–17.

⁶ Архівознавство: Підручник для студентів вищих навчальних закладів України / редкол.: Я. С. Калакура (голов. ред.) та ін. – К., 1998. – С. 228–246.

⁷ Перелік документів, що утворюються в діяльності НАН України та її установ, із зазначенням термінів зберігання документів / НАН України. Нац. біб-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства; уклад.: Л. М. Яременко (керів.), О. Г. Мітюков, В. В. Сендик та ін. – К., 2005. – 280 с.; Архівна справа і діловодство в Національній академії наук України: збірник законодавчих актів, нормативних і методичних документів з архівної справи і діловодства / НАН України. Нац. біб-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства; Держкомархів України; авт.-уклад.: Л. А. Дубровіна (керів.), Л. Є. Варшавська, Л. С. Воловник та ін. – К., 2002. – 169 с.

⁸ Архівні установи України: довідник / Держкомархів України; Мін-во культури і мистецтв України; НАН України; Нац. біб-ка України ім. В. І. Вернадського; авт.-уклад.: О. І. Алтухов, С. І. Андросов, Л. С. Анохіна та ін. – К., 2000. – С. 166–189.

⁹ Українська архівна енциклопедія. А–Г: Робочий зошит / Держкомархів України. Укр. н-д ін-т архівної справи та документознавства. – К., 2006. – 226 с.;

Українська архівна енциклопедія. Д–М: Робочий зошит / Держкомархів України. Укр. н-д ін-т архівної справи та документознавства. – К., 2006. – 350 с.

¹⁰ Рукописний відділ Національної бібліотеки // Наше минуле. – 1919. – № 5. – С. 180–181; *Геппенер, М. В.* Відділ рукописів Бібліотеки Академії наук УРСР / М. В. Геппенер // Вісті АН УРСР. – 1936. – № 1. – С. 77–94; *Vizur, М. П.* У відділі рукописів Державної публічної бібліотеки АН УРСР / М. П. Візир // Рад. літературознавство. – 1960. – № 5. – С. 64–68; Опис рукописів Т. Г. Шевченка: довід. – К., 1961. – С. 27–428; Збірник оглядів фондів відділу рукописів. – К., 1962. – 116 с.; *Агінська, Е. Д.* Особисті фонди визначних вчених у Центральному науковому архіві АН УРСР / Е. Д. Агінська, О. О. Михайлова // Вісник АН УРСР. – 1973. – № 12. – С. 94–95; *Агінська, Е. Д.* Особовий фонд академіка О. І. Бродського / Е. Д. Агінська, О. О. Михайлова // Архіви України. – 1974. – № 5. – С. 80–81; *Михайлова, О. О.* Архівна спадщина О. В. Фоміна / О. О. Михайлова // Укр. ботанічний журнал. – 1974. – Т. 31, № 3. – С. 393; *Агінська, Е. Д.* Огляд документів особового фонду П. М. Першина / Е. Д. Агінська, О. О. Михайлова // Економіка Рад. України. – 1976. – № 9. – С. 95–96; *Баб'як, П. Г.* Автографи українських і російських письменників: анот. покажч. / П. Г. Баб'як. – Л., 1976. – 206 с.; Особисті архівні фонди відділу рукопису: анот. покажч. / Упоряд.: І. М. Гуменюк та ін. – Л., 1977. – 188 с.; Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника АН УРСР: путівник / упоряд. М. В. Галушко, І. І. Кравченко. – К., 1979. – 80 с.; *Агінська, Е. Д.* Документи видатних українських вчених в Центральному науковому архіві АН УРСР / Е. Д. Агінська, О. О. Михайлова // Вісник АН УРСР. – 1980. – № 11. – С. 108–109; *Куц, О. П.* Фонди значної наукової цінності / О. П. Куц // Бібліографічна інформація і сучасність: зб. наук. пр. – К., 1981. – С. 32–37; Фонди відділу рукописів Центральної наукової бібліотеки АН УРСР: зб. пр. – К., 1982. – 115 с.; *Колобов, О. О.* Архіви і фонди вчених – резерв джерельної бази науки / О. О. Колобов, С. К. Міщенко // Вісник АН УРСР. – 1987. – № 10. – С. 32–38; *Колобов, А. А.* Деятельность академика АН УССР Б. С. Лысина в области технологии силикатов (по документам его личного фонда) / А. А. Колобов, В. А. Константинов // Современное состояние, проблемы и перспективы энергетики и технологии в энергостроении: тез. докл. Всесоюз. науч.-тех. конф. – Иваново, 1989. – С. 156–157; та ін.

¹¹ Особисті архівні фонди відділу рукопису: анот. покажч. / Львівська наукова бібліотека ім. В. Стефаника; уклад.: П. Баб'як та ін. – Л., 1995. – 271 с.; Видатні вчені Національної академії наук України. Особові архівні та рукописні фонди академіків і членів-кореспондентів у Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (1918–1998): путівник. – К., 1998. – 307 с.; Путівник по фондах відділу рукописів Інституту літератури. – К., 1999. – 863 с.; Особові архівні фонди Інституту рукопису [Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського]: Путівник. – К., 2002. – 768 с.; путівник по особових фондах Архівних наукових фондів рукописів та фонозаписів Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського / відп. ред. Г. А. Скрипник; заг. ред. Г. В. Довженок. НАН України. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського. – К., 2005. – 408 с.

¹² Архівні фонди установ Національної академії наук України: путівник / НАН України. Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Ін-т архівознавства; ред. колегія: О. С. Онищенко (відп. ред.) та ін.; автори-упорядники: Л. М. Яременко, О. В. Березовська, О. В. Січова, Л. С. Воловник, Л. С. Герасименко, Ю. О. Бойко, Л. В. Гарбар. – К., 2008. – 448 с.

¹³ Історія Академії наук України. 1918–1923: Документи і матеріали. – К.: Наукова думка, 1993. – 376 с.; Історія Національної академії наук України. 1924–1928: документи і матеріали. – К., 1998. – 764 с.; Історія Національної академії наук України. 1929–1933: документи і матеріали. – К., 1998. – 544 с.; Історія Національної академії наук України. 1934–1937: документи і матеріали. – К., 2003. – 832 с.; Історія Національної академії наук України. 1938–1941: Документи і матеріали. – К., 2003. – 920 с.; Історія Національної академії наук України. 1941–1945: Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2007. – 808 с.; Історія Національної академії наук України. 1941–1945: Частина 2. Додатки. – К., 2007. – 576 с.; Історія Національної академії наук України. 1946–1950: Частина 1. Документи і матеріали. – К., 2008. – 604 с.; Історія Національної академії наук України. 1946–1950: Частина 2. Додатки. – К., 2008. – 716 с.

¹⁴ *Жулинський, М.* Архівосховище автографів українських письменників / М. Жулинський, С. Гальченко // Студії з арх. справи та документознавства. – К., 1996. – Т. 1. – С. 122–126.; *Кучмаренко, В. А.* Архівний фонд Національної академії наук України: історія, сучасний стан, зміст і склад документів / В. А. Кучмаренко, Л. М. Яременко // Архіви України. – 2000. – № 1/3. – С. 8–15; *Колобов, О. О.* Архів та бібліотека у першому наближенні: до питання про їхні завдання, об'єкти зберігання, організацію / О. О. Колобов // Наук. праці Нац. біб-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2001. – Вип. 7. – С. 214–222; *Старовойт, С. В.* Документи з видавничої діяльності УАН–ВУАН (1918–1934): проблеми використання / С. В. Старовойт // Наук. пр. Нац. біб-ки України ім. В. І. Вернадського. – К., 2002. – Вип. 9. – С. 375–384; *Кондратенко, О. Ю.* Документальні фонди наукового архіву Інституту археології НАН України як джерело вивчення розвитку історичних досліджень в АН УРСР в 1944–1959 рр. / О. Ю. Кондратенко // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. – К., 2005. – Ч. 1. – С. 224–225; *Порохницька, Н. А.* Джерела з історії вітчизняної статистичної науки у фондах Інституту архівознавства НБУВ (архівна спадщина акад. НАН України М. В. Птухи) / Н. А. Порохницька // Дванадцята Всеукраїнська конференція молодих істориків освіти, науки і техніки та спеціалістів: мат. конф., 20 травня 2007 р., м. Київ. – К., 2007. – С. 162–167; *Січова, О. В.* Джерела з історії науки і техніки в архівних фондах наукових установ Національної академії наук України / О. В. Січова // Дванадцята Всеукраїнська конференція молодих істориків освіти, науки і техніки та спеціалістів: мат. конф., 20 травня 2007 р., м. Київ. – К., 2007. – С. 176–181; *Яременко, Л. М.* Архівний фонд Національної академії наук України – національний архів української науки / Л. М. Яременко // Дванадцята Всеукраїнська конференція молодих істориків освіти,

науки і техніки та спеціалістів: мат. конф., 20 травня 2007 р., м. Київ. – К., 2007. – С. 237–242; *Закусило, О. М.* Особовий архівний фонд академіка Надії Олександрівни Пучківської / О. М. Закусило // Матеріали Міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю з дня народження академіка Н. О. Пучківської «Сучасні аспекти клініки, діагностики і лікування очних хвороб», Одеса, 29–30 травня 2008 р. – Одеса, 2008. – С. 10–11; та ін.

¹⁵ Закон України «Про захист інформації в автоматизованих системах» // Відомості Верховної Ради. – 1994. – № 31. – ст. 286; Закон України «Про охорону культурної спадщини» // Там само. – 2000. – № 39. – Ст. 333; Закон України «Про страховий фонд документації України» // Там само. – (22 березня 2001 р. № 2332-III); Закон України «Про електронний цифровий підпис» // Там само. – (22 травня 2003 р. № 852-IV); Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» // Там само. – (22 травня 2003 р. № 851-IV); Про внесення змін до Закону України «Про захист інформації в автоматизованих системах» // Там само. – (31 травня 2005 р. № 2594-IV); Концепція формування системи національних електронних інформаційних ресурсів. Затверджено Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 травня 2003 р. № 259-р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/Law-base/KMU/index.php?2003-259-r#1>. – Загол. з екрану; Положення про Національний реєстр електронних інформаційних ресурсів. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 17 березня 2004 р. № 326. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=316-2004-%EF> – Загол. з екрану.

¹⁶ Архивы Украины в период демократических преобразований: достижения и проблемы. Александр Удод – Председатель Государственного комитета архивов Украины, доктор исторических наук, профессор (г. Киев, Украина). (Доповідь на XVI Міжнародному конгресі архівів. Куала-Лумпур, Малайзія, 24.07.2008). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.archives.gov.ua/Problems/U-24.07.08.pdf>. – Загол. з екрану.

¹⁷ Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.; те саме, [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=537-16>.

УДК 027.54(477):025.171:004

Олег Березовський,
ст. наук. співробітник НБУВ, канд. іст. наук

ВИКОРИСТАННЯ АВТОМАТИЗОВАНИХ ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В ІНСТИТУТІ АРХІВОЗНАВСТВА НБУВ (ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ)

Доповідь присвячена проблемам автоматизації науково-довідкового апарату в архівах. Висвітлено деякі аспекти прикладного використання автоматизованих документно-інформаційних систем в архівних установах (на прикладі електронних баз даних Інституту архівознавства НБУВ). Вказано, що для створення документальних баз даних було використано інформаційно-пошуковий пакет CDS/ISIS для Windows. Розкрито перспективи застосування у базах даних гіпертексту та гіпермедіа. Охарактеризовано сучасний стан та перспективи використання електронних баз даних Інституту архівознавства.

Інформація завжди відігравала в житті людини важливу роль. Будь-яка людська діяльність – це процес збору, перетворення інформації, прийняття на її основі рішень та їх виконання. Постійна зміна параметрів суспільних явищ, удосконалення технологій зумовлює значне збільшення обсягів використовуваних даних.

Розвиток інформаційної діяльності, вихід до інформаційних мереж світової інформаційної інфраструктури, обмін інформацією, створення зведених електронних каталогів, корпоративних інформаційних мереж значно розширює спектр прикладного використання автоматизованих інформаційних систем, робить їх застосування міждисциплінарним напрямом ¹.

Аналіз навчальних посібників загального характеру з інформатики та комп'ютерних технологій, спеціальної довідкової літератури з вивчення конкретних програмних засобів, зокрема систем управління базами даних, свідчить, що існує велика «біла пляма» у висвітленні в навчально-довідковій літературі такого важливого розділу в галузі вивчення основ опрацювання даних в автоматизованих інформаційних системах, як проектування

¹ *Матвієнко, О. В.* Формування змісту курсу «Організація документальних баз даних» для підготовки спеціалістів в галузі інформаційної діяльності // Вісник «Педагогіка». – 2001. – № 5.